

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ**

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС

**Виконавська поетика європейського фортепіанного стилю
(XVII - початок XX століття)**

**Методична розробка за тематикою творчого мистецького проєкту
«Крістіан Сіндінг: еволюція фортепіанного стилю»**

Автор: Чуб Максим Андрійович

Творчий керівник:

**Юшкевич Сергій Юрійович,
доцент, заслужений артист України**

Науковий консультант:

**Шаповалова Людмила Володимирівна
доктор мистецтвознавства, професор**

Харків – 2023

Спеціальний курс «Виконавська поетика європейського фортепіанного стилю» має надати здобувачеві системні знання та теоретичні уявлення, націлені на вивчення творчості видатних європейських митців та стильових засад їх творчості, формування комплексу практичних навичок та ґрунтовних знань щодо підготовки музиканта-піаніста на сучасному етапі вищої музичної освіти України.

Курс розрахований на здобувачів I-II освітньо-професійного рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Тривалість курсу – 1 семестр.

Мета спецкурсу – систематизувати теоретичні засади підготовки піаніста як когнітивну модель, яка узагальнює зміст, структуру, функції і специфіку його діяльності та відповідає вимогам вищої мистецької освіти України на новітньому етапі.

Після проходження курсу здобувачі повинні **знати**:

- відомості про генезу формування клавірного мистецтва в музичній культурі Європи;
- персоналії видатних митців фортепіанного мистецтва;
- жанрово-стильові засади творчості провідних майстрів Європи
- базові засади інтерпретаційного мислення піаніста.

Після проходження курсу здобувачі повинні **вміти**:

- визначати принципи композиторського стилю для адекватного стильового розкриття твору виконавцю;
- характеризувати діяльність видатних майстрів європейської музичної культури, зокрема, фортепіанного мистецтва;
- оволодіти системою знань специфіки та розвитку основних національних шкіл фортепіанного мистецтва Західної Європи та виконавства; тенденцій їх розвитку;
- висвітлити основні риси формування стилю композитора й виконавця;
- уміти аналізувати, виокремлюючи кращі зразки професійного виконання, для подальшого використання у виконавській та педагогічній діяльності;

- пояснити роль стилю епохи, жанру та композиторського мислення в процесі інтерпретації творів;
- використовувати індивідуальне творче мислення у процесі інтерпретації музичного твору, бути спрямованим на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію;
- розмежовувати зміст понять «композиторський стиль» й «виконавський стиль».

Зміст спец. курсу (перелік тем):

Змістовий модуль 1. Генеза та передумови новоєвропейського клавірного мистецтва

Завдання – ознайомити здобувачів із генезою клавірного мистецтва провідних культур Західної Європи та крізь призму європейського ідеалу висвітлити фортепіанний стиль інших музичних шкіл (Північної Європи; слов'янських країн).

1. Генеза фортепіанного стилю.

- Англійська та французька клавірні школи XVII-XVIII століть.
- Ж. Шамбон'єр - один з перших представників французької клавірної школи.
- Жанри французьких клавесиністів (старовинна сюїта, програмна мініатюра). Стилiстичні особливості музики французьких клавесиністів.
- Ф. Куперен «Мистецтво гри на клавесині», його роль в розвитку виконавства і педагогіки.
- Ж. Ф. Рамо. «Галантний» виконавський стиль і його характерні риси.

2. Музичне Бароко

- Італійська клавірна школа. Сонати Д. Скарлатті.
- Проблема орнаментики і особливості її творчого дозволу різними виконавськими школами.
- Клавірна творчість Й. С. Баха як збагачення досягнень в аспекті виконавської практики. Проблеми інтерпретації творів Баха.

- Прогресивність бахівської школи гри на клавiрі і її роль в історії фортепіанної педагогiки.
- Найбільші інтерпретатори бахівської творчості.
- Г. Ф. Гендель. Клавiрна творчість. Риси стилю.

3. Віденська класична школа

- Найвизначніші представники віденського класицизму: Й. Гайдн, В. А. Моцарт, Л. Бетховен. Їх світоглядно-естетичні засади, стильові принципи фортепіанного мислення.
- Контраст образних сфер як провідний принцип музичної драматургії у жанрі сонати.
- Типізація музичних образів і виражальних засобів як ознака класицистичного стилю.
- Жанр сонати в творчості композиторів класицизму. Сонатна форма як найвища і найдосконаліша форма іманентно-музичного мислення (діалектика).

4. Фортепіанний стиль композиторів доби романтизму.

- Загальна характеристика музичного романтизму.
- Риси романтизму в творчості композиторів і виконавців.
- Фортепіанний стиль Ф. Шопена. Природність й індивідуальність інтонування.
- Витоки класицистичного стилю в творчості Ф. Шуберта. Ліричні образи, фактура, інтонування. Романтична мініатюра.
- Фортепіанні сонати Шуберта.
- Естетика творчості Р. Шумана. Любовна романтична лірика.
- Етапи еволюції фортепіанного стилю Ф. Ліста. Нові засоби виразності та методи композиції. Віртуозність та розширення ресурсів трактовки фортепіано у концертних та трансцендентних етюдах.
- Композитори - імпресіоністи. М. Равель, К. Дебюссі, Е. Саті. Символізм та «культ невиразного».

- Поетика фортепіанного стилю скандинавських композиторів (Е. Гріг, К. Сіндінг, Х. Х`єрульф, Р. Нурдрок та інші).
- Проблема синтезу мистецтв. Програмність в музиці.
- Нові жанри і форми, видозміна старих форм: фортепіанні мініатюри, романтичні варіаційні цикли, нове трактування сонатного циклу, фантазія, балади та ін.
- Нові художні проблеми, висунуті музичній літературі, і завдання піаніста-виконавця: пісенно-мовна виразність мелодій і «спів на фортепіано».
- Зразки та збагачення звукової палітри інструменту; проблеми темпу, ритму, педалізації.

Змістовий модуль 2. «Теорія фортепіанного стилю»

1. Стиль як система художніх принципів митця (історичної доби, явища).

- Визначення стилю у концепціях науковців. Методи характеристики стилю та його атрибуції.
- Художні принципи стилю в музиці.
- Жанрова стилістика в системі композиторського стилю. Жанрові моделі композиторської інтерпретації жанру.
- Сильовий аналіз. Метод слухової експертизи;
- Музична інтерпретація як втілення стильового мислення виконавця.
- Статистичні методи стильового аналізу.
- Питання артикуляції, темпу, фразування у фортепіанному мистецтві.
- Уртекст і різні редакції творів різних епох.

2. Стиль епохи

- Еволюція та елементи стилю епохи.

3. Національний стиль

- Властивості національної культури. Ідейно-естетичні традиції.
- Національна музична школа.
- Національний фольклор та народність.

4. Композиторський стиль;

Форми навчання

Теоретичне лекційне навчання та самостійна робота.

Питання для самостійної роботи

1. Ж. Ф. Рамо. Метод пальцевої техніки.
2. Мангеймська школа та її вплив на розвиток віденського класицизму.
3. Чеські композитори І. Бенда, Л. Кожелух, Ф. Душек.
4. М. Клементі. Фортепіанна творчість та педагогічні погляди.
5. Дж. Фільд - родоначальник жанру ноктюрна у фортепіанній музиці.
6. Фортепіанні концерти Л. Бетховена. Віртуозне змагання соліста з оркестром. Каденції фортепіанних концертів.
7. К.М.Вебер. Фантастичність образів та віртуозність фортепіанного письма.
8. Видатні виконавці творів М. Равеля та К. Дебюссі.
9. Національні школи у фортепіанному мистецтві Західної Європи.
10. Новаторський фортепіанний стиль Б. Бартока і З. Кодай. Методики гри на фортепіано.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Розкрийте значення фактурно-стильового аспекту у вивченні шопенівського піанізму як композиторсько-виконавського феномена.
2. Жанрово-стильові домінанти композиторського письма Ф. Шуберта
3. Зробити порівняльну характеристику редакцій триголосних інтенцій І. С. Баха, К. Черні та Ф. Бузоні.
4. У чому полягає новаторство Ф. Ліста у царині фортепіанного письма?
5. Розкажіть про технічний розвиток піаніста за «Методами пальцевої техніки» Ж. Б. Рамо ()
6. Надайте характеристику класичній сонатній формі.

7. Які риси сентименталізму та ідеї просвітництва вплинули на засоби виразності та жанри класицистичного мистецтва?
8. Які завдання стоять перед виконавцем клавірних творів Г. Генделя?
9. Роль сонат М. Клементі в еволюції жанру сонати?
10. Які завдання стоять перед виконавцем сонат Л. Бетховена?
11. Які нові можливості педалізації відкрив Дж. Фільд у своїх творах?
12. Які образи музично-драматичних творів К. Вебера вплинули на його інструментальну музику?
13. Трактовка «образу фортепіано», за К. М. Вебером.
14. Новаторство Шопена в застосуванні аплікатури.
15. Виконавська поетика Е. Гріга та К. Сіндінга.
16. Яким, на думку Шумана, повинен бути митець нового типу?
17. Особливості фортепіанного стилю Б. Бартока.
18. Що таке «Шульверк»? В чому його завдання?
19. Виконавська поетика творчої індивідуальності артиста сучасності.
20. Яких представників української виконавської школи класичного та новітнього етапу Ви можете назвати?

Рекомендована література

1. Грігорян А. (1966). Проблеми художнього стилю. Єреван.
2. Давидов М. (2010). Виконавське музикознавство : енцикл. довідник. Луцьк : Волинськ. обл. друкарня.
3. Катрич О. (2000). Стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти): дослідження. Київ.
4. Коменда О. (2009). Музикознавчі інтерпретації поняття стилю. Українське мистецтвознавство. Київ. Вип. 9. С. 113–117.
5. Мірошниченко С. (2004). Стильове і нестильове в поліфонії. // Музичний стиль: теорія. Історія, сучасність. Збірка статей. / Науковий вісник. Вип. 38. – Київ : НМАУ ім. П.І.Чайковського, С. 41-53.
6. Ніколаєвська Ю. В. (2020). Homo interpretatus в музичному мистецтві ХХ – початку ХХІ століть : монографія. ХНУМ імені І.П.Котляревського. Харків : Факт.
7. Тукова І. Г. (2021). Музика і природознавство: взаємодія світів в умонастроях епох (XVII – початок ХХІ століття)», дисертація докт.мист. Київ : НМАУ ім. П.І.Чайковського.
8. Таран І.М. (2000). Робота над музичним твором у процесі навчання гри на фортепіано. Івано-Франківськ : Факел.
9. Кафедра спеціального фортепіано: харківська піаністична школа. (2017). Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського: 1917 – 2017. Мала енциклопедія (до 100-ліття Університету). Харків, 2017. С. 699-706.
10. Чернявська М. (2015). Піанізм бетховенської доби. Становлення фортепіанної фактури: Навчальний посібник до курсу «Історія фортепіанного виконавського мистецтва». Харків.
11. Шип С. (1998). Музична форма від звуку до стилю. Київ.
12. Шульгіна В. (2003). Українська педагогічна та виконавська школа. Київ.

Додаткова література

1. Drach I. S., Chernyavska M. S. (2021). Музична україністика: історичний, теоретичний та освітньо-педагогічний виміри. *Modern Ukrainian musicology: from musical artifacts to humanistic universals: Collective monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”. P. 271- 293.
2. Ratner, L. (1980). *Classical Music: Expression, Form, and Style*. Schirmer.
3. Shapovalova L. (2018). Analysis as the Integrative Science: Experience of Interpretology. *Abstract book XV Convegno Internazionale di Analisi e Teoria Musicale*. Istituto Superiore di Studi Musicali “G. Lettimi”. Rimini. PP. 65-67.